

Poticajno okruženje: izazov za suradnju i istraživanje djece i odraslih

Ana Malnar, Snježana Punčkar i Ana Štefanec, mag. paed.
Dječji vrtić Izvor, Zagreb
dr. sc. Lidija Vujičić, docentica na Učiteljskom fakultetu u Rijeci

Svjedoci smo činjenice da dijete veći dio svoga dana provodi u vrtiću. Predškolska ustanova sve više predstavlja djetetov životni prostor, a to znači da dijete živi, uči, raste, razvija se i odgaja u institucijskom kontekstu. Smatra se da razumijevanje odgojno-obrazovne prakse nije moguće postići promatranjem samo određenih dimenzija konteksta, već da se sve dimenzije moraju promatrati interaktivno, jer je i njihova pojavnost takve prirode.

Sam pristup odgoju, a osobito učenju djece, treba doživjeti promjene. Danas bi više nego ikad trebalo biti jasno da se trebamo odmaknuti od tradicionalnog pristupa odgoju i učenju koji je podrazumijevao izravno poučavanje uz dominantno vođenje odgajatelja. Od djeteta se očekivalo da usvoji znanja koja mu odgajatelj prenosi. Djeca uče čineći, sudjelujući i istražujući, kroz aktivnosti koje su sama organizirala ili ih je na njih potaknuo odgajatelj bogatom, raznovrsnom i zanimljivom ponudom materijala. Od iznimne je važnosti naša podrška i ohrabivanje djeteta u onome što čini. Ako smo djetetu dali dovoljno vremena, pritom ga nismo prekidali ili se uplitali i ispravljali ga, ono će ustrajati i otkriti pravo rješenje. To će mu donijeti samopouzdanje, ali će ga također poučiti i činjenici da se sve ne može lako svladati. Dijete prihvaća izazove i

uči se nositi s njima. Djeca uče, ponavljajući aktivnosti onoliko puta koliko im je potrebno, ako smo podržali njihove pokušaje i uspjehe od početka, i kroz aktivnosti koje su odabrali sami. 'Važno je i za djecu i za odrasle da lako mogu podnijeti vlastitu pogrešku. Pogreška ili kriva prosudba je prilika da se nauči nešto novo. Ako nikad ne griješimo, zapravo ne pomičemo granice naših vještina ili zamisli i ostajemo unutar granica onoga što poznajemo. Često se djeca (i odrasli) osjećaju smiješnima ili glupima kad učine pogrešku. Duboko u sebi nosimo strah od pogreške iako je većina pogrešaka slučajna ili neizbježna. Postoji mnogo načina da pomognete svom djetetu razviti prijateljski odnos s njegovim pogreškama.' (Lawrence, 2003:30). Dijete kroz igru samostalno uči na prirodan način, pri čemu nema straha od neuspjeha. Igra, istraživanje i učenje

su glavne aktivnosti djeteta rane i predškolske dobi. Dijete putem tih aktivnosti upoznaje i razumijeva stvarnost koja ga okružuje. Kontinuiranim individualnim praćenjem djece pokazalo se da dijete svoje znanje stalno izgrađuje, nadograđuje, reorganizira i rekonstruira, a ne preuzima ga pasivno iz svoje okoline. Ove spoznaje stavljaju poseban naglasak na cjelokupan kontekst ustanove u kojem se učenje odvija.

Kontekst kao sastavni dio učenja

Mortimore (1999.) ističe da kod djece rane i predškolske dobi ne možemo odvojiti učenje od konteksta u kojem se odvija te da je ono što se uči jako povezano sa situacijom u kojoj se uči. Isti autor naziva situacije učenja 'sukomprodukcijom znanja kroz aktivnosti', te na učenje gleda 'kao na umetnuto

u okolinu' (Mortimore, 1999., 11). Učenje i stjecanje znanja uvjetovani su interakcijama između individua koje u tom kontekstu djeluju, zajednički izgrađuju znanje u interakcijama s fizičkim, socijalnim i kulturnim okruženjem. Očito je da su individua i kontekst u stalnom međudjelovanju, da definiraju jedno drugo i daju

jedno drugom prepoznatljiv identitet. Zato smatramo da kontekst trebamo sagledavati kao sastavni dio učenja i znanja. 'Prostor koji nas okružuje utječe na to kako se osjećamo, kako razmišljamo i kako se ponašamo i zapravo dramatično utječe na kvalitetu našeg života. Dapače, sve što radimo, prostorno okruženje nam može olakšati ili

otežati.' (Slunjski, 2008.) Fizičko okruženje podrazumijeva raspored i uređenje prostora u kojima dijete bora-vi, ponudu materijala i sredstava koji su mu dostupni. 'Okruženje djetetu izravno poručuje što odgajatelj očekuje od njega, kakvu sliku ili teoriju o djetetu, njegovu učenju, odgoju i obrazovanju zastupa i primjenjuje u

Primjer upoznavanja s novim materijalom

...dijete prilazi kadiči s brašnom... opipava ga...

...pokraj kadiče pronalazi papirnatu vrećicu od brašna...

...provjerava ima li u njoj još brašna...

...dijete dira brašno naizmjenice desnom pa lijevom rukom...

...pa objema rukama istovremeno...

...promatra kako joj brašno prolazi između prstiju...

...po ruci...

...uzima plastični poklopac...

...grabi brašno pomoću poklopca...

...te ga prosipa natrag u kadiču...

...nekoliko puta ponavlja istu stvar...

...te iskazuje oduševljenje.

svakodnevnom radu.' (Miljak, 2009:22). Praćenje djetetovih potreba i interesa, osluškivanje onoga što djecu uistinu zanima, kao posljedicu trebalo bi imati stalno obogaćivanje prostora i materijala. Time se izravno poučavanje djece svodi na najmanju moguću mjeru, a podiže razina učenja djece kroz neposredno iskustvo. Predmeti i materijali kojima se djeca koriste potiču djecu na promišljanje i razmatranje mogućnosti koje pružaju. Poticajno okruženje koje podupire konstrukciju znanja mora pridati veliku važnost i socijalnom kontekstu, koji je od iznimne važnosti jer oblikuje stvaranje i razvoj dječjih teorija o svijetu koji ga okružuje. Socijalne interakcije stavljaju 'zahtjev' pred dijete da koordinira svoju perspektivu s perspektivom druge djece s kojom sudjeluje u aktivnosti. Organizacija okruženja koja omogućuje učenje putem istraživanja

brašno i s velikim čuđenjem ispitivala teksturu materijala. Najveće oduševljenje je pokazala kad je otkrila da se brašno prosipava između njezinih prstiju. Ovoj aktivnosti prisustvovalo je još dvoje djece koja su tijekom cijele aktivnosti promatrala što djevojčica radi, no nisu pokazala inicijativu za uključivanje u aktivnost. Prilikom opremanja prostora i ponude materijala od izuzetne je važnosti naš stav i povjerenje u dijete, te poruka koju mu odašiljemo. S novim materijalima djeca postupaju vrlo oprezno. Kad se dijete uvjeri da materijal nije opasan, nastojat će istražiti što sve s tim materijalom može učiniti i koja su njegova svojstva. Prilikom ove istraživačko-manipulativne faze obično se stvara 'kreativni nered' koji kod većine odgajatelja izaziva otpor. Kad su materijali djetetu svakodnevno dostupni, kad dijete zadovolji svoju početnu

kontinuirano razvijala plan o onome što namjeravaju učiniti (posjetiti jaslice, izraditi popis kako bi obuhvatila zainteresiranu djecu, dogovoriti redoslijed odlaska, isplanirati što će raditi u jaslicama, što će izraditi za djecu rane dobi), a k tome su još i dokumentirala (sami izrađuju popis, fotografiraju posjet, igru djece rane dobi, međusobnu komunikaciju s djecom rane dobi, prostor jaslica) sve što obuhvaća buduće aktivnosti. Vygotsky navodi da će sve ono što dijete može učiniti u suradnji s drugima, uskoro moći učiniti i samostalno, a odgajatelj bi trebao biti senzibiliziran za 'zonu sljedećeg razvoja' svakog djeteta kako bi mu on sam mogao omogućiti primjerenu podršku, ali i da bi mogao prepoznati i cijeliti situacije kad tu podršku djetetu pružaju druga djeca (prema Slunjski, 2008.). Dokumentiranjem i praćenjem cjelokupnog procesa učinili smo vidljivima neke relativno nevidljive procese koji se zbivaju u našoj neposrednoj odgojnoj praksi. Mišljenja smo da je preduvjet kvalitetne odgojno-obrazovne prakse uvažavanje i poštivanje, osiguravanje i podupiranje djetetovih interesa, sklonosti i sposobnosti i, naravno, zadovoljavanje njegovih potreba. Zato je potrebno vidjeti i čuti svako dijete ponaosob, pružiti mu podršku i omogućiti mu da se izrazi. Mi odrasli posjedujemo alate kojima otvaramo prozore u bogati unutarnji svijet djeteta.

istraživačku fazu, te kad se unaprijed dogovore pravila pospremanja (a i s djecom rane dobi to je moguće) i osiguraju sva potrebna sredstva za pospremanje (u ovom slučaju metlice i lopatice), mogućnost nastanka nereda svedena je na minimum. Djeca će najbolje razumjeti različite načine upotrebe različitih materijala (plastelin, tijesto) upravo ako im damo priliku da istražuju manipulirajući njima (guraju, stišću, gnječe, kotrljaju, režu, spajaju). Djetetovo baratanje materijalima nemoguće je predvidjeti jer će mu svako dijete pristupiti na sebi svojstven način.

Prepoznali smo veliku važnost u suradnji djece različite dobi, te jačanju njihovih socijalnih kompetencija. Ono što se postavilo kao izazov bilo je istraživanje djetetovih socijalnih odnosa s drugom djecom. Na temelju promatranja, dobili smo jasan uvid u metakognitivne sposobnosti djece jer su

Literatura:

1. Lawrence, L. (2003.): *Montessori, Čitanje i pisanje*, Zagreb, HENA COM
2. Miljak, A. (2009.): *Življenje djece u vrtiću*. Zagreb. SM Naklada d.o.o.
3. Mortimore, P. (1999.): *Understanding Pedagogy And Its Impact On Learning*. London: Paul Chapman Publishing / SAGE Publication Company.
4. Slunjski, E. (2008.): *Dječji vrtić – zajednica koja uči*. Zagreb. Spektr Medija

Primjer suradnje i druženja djece rane i predškolske dobi

Danijel (6,4 g.), koji nikad nije bio u posjetu jaslicama, i nije prije pokazivao interes za posjete, crta svoj prijedlog što izraditi za djecu rane dobi.

Predlaže da im od velike kartonske kutije napravimo svemirski brod sličan onome koji smo mi imali prošle godine, ali malo manji.

Nakon što je odgajateljica nabavila veliku kutiju i izrezala otvore na prijedlog djece, jedan dio djevojčica radi tastature i gumbе za vanjski dio broda.

Zajedno s mlađom djecom rade pripreme za bojanje (pomažu mlađima).

Odlučuju da je potrebno staviti dva sloja boje, da se ne vidi boja kutije.

Danijel, čija je ideja bila izrada svemirskog broda, odlučuje izraditi volan koji će ići u svemirski brod, te ga postavlja i zaključuje da je posao dobro napravljen, jer se volan vrti 'baš kako treba'.

Cijeli proces izrade svemirskog broda trajao je 2 tjedna, te smo organizirali primopredaju.

Dogodilo se da svemirski brod ne može ući kroz vrata sobe jer je preširok, pa smo ga unijeli kroz prozor.

Djeca rane dobi isprobavaju svemirski brod i sve što se u njemu nalazi, dok neki promatraju što odgajateljica snima.

Djeca predškolske dobi tijekom zadnjeg posjeta jaslicama na različite načine ulaze u interakcije s djecom rane dobi, pjevaju im...

...sviraju i igraju se s njima...

...maze ih, pričaju im priče i tepaju.